

СТАНОВИЩЕ

по конкурса за присъждане на образователната и научна степен "доктор"

в професионално направление 3.3. Политически науки (Публична администрация)

за кандидатурата на **Лилия Иванова Еленкова**

от проф. д-р Анна Славчева Кръстева, НБУ, Политически науки (3.3.)

Модерните общества поставят младежта на пиедестал. Този пиетет към младежта е особено видим в обществата в преход и дълбока трансформация, които търсят опора в ориентирани към бъдещето социални групи. Дали авторката е успяла убедително да концептуализира, изследва и теоретизира специфичната група на младежта и политиките на нейното управление е предмет на анализ на настоящето становище.

Сред множеството достойнства на изследването бих открила няколко:

- ‘Вечната’ актуалност на темата за младежта Тази актуалност има известна парадоксалност в българския случай, характеризираш се с липса на гранд стратегия. Новата младежката политика в България след 1989 г. не е следствие на цялостно формулирана национална нужда за конкретна социализация на младите хора. Именно тази липса на гранд старегия прави още по-необходимо вглеждането в търсенията, насоките, извивките на младежката политика през трите десетилетия демократично развитие.
- Методологическият дизайн на изследването е ясно, конкретно и точно описан по отношение на цели и изследователски задачи, методи, критерии при анализа на избраните случаи. Любопитно е, че като ограничение в обхвата на изследването е посочен всъщност дългия период, обхващащ целия тридесетилетен период след демократичните промени. Структурата е класически дедуктивна – започва с дефиниране спецификата на младежката политика като публична политика, за да премине към историческия аспект на реконструиране на младежките политики в законодателна и политологична перспектива и да фокусира изследователския интерес върху оценка на резултатите.
- Концепталният клъстер, изграден и обоснован в първа глава, е адекватен и създава солидна теоратична основа на изследването: власт и политически мрежи, политическа култура и социализация, публични ценности и публична администрация. Теоретичните предпочитания на авторката са към прехода от йерархизираните форми на организация към мрежови форми, партиципативни механизми, гъвкави хорми на регулиране и партньорство, в които държавата се превръща в един от играчите – разбира се, ключов – в ‘общносите на политиките’. Важно е да се подчертае, че тези промени не са анализирани само в перспективата на диверсифициране и мултиплициране

на субектите на политиките, а и на доверието на гражданите в институциите. Последното е разбрано в духа на продуктивната концепция за овластено гражданско участие като ‘нова траектория на развитие на публичната администрация, определена в ценностните рамки на овластеното гражданско участие, кооперативността с включването на множество актьори, нови инструменти за оценка на постиженията и комплект от нови форми на отчетност’.

- Младежката политика е доста нова: За първо „включване“ на младежта като обект на политики от страна на ЕС се счита договорът от Маастрихт (1993). Авторката скрупулъзно проследява разгръщането ѝ на европейско и българско равнище. Интересно е, че младежката политика е в авангарда на българската интеграция в ЕС. Включването на България в програмата Младежта за Европа се определя като „младежки пробив“ по отношение на членството на България в ЕС, доколкото програмата е за пълноправни членове на ЕС и като конкретна стъпка в посока интегрирането ни в общоевропейските структури. Съществено е да се отбележи, че в лавината нормативни документи, институционални промени, стратегии авторката успява да открие и подчертае появата на нови подходи. Характерен пример е преходът на младите от обект към субект на политиките, от разпознаването и признаването им като активни граждани с глас и роля във формирането на младежките политики. Лилия Еленкова датира този важен преход в началото на века в ‘Програма за управлението’ на ДАМС за периода 2001 - 2005г. Други документи разширяват иразвиват тази идея: младите хора са изведени като приоритет в правителствената политика и са основата, върху която ще се развива европейското бъдеще на страната.
- Най-интересна е главата за анализа на младежката политика и оценката на постигнатите резултати. Самото заглавие малко подценява предишните глави, доколкото въвежда понятието ‘анализ’ едва в тази, но важното е, че започва с формулиране на правилния въпрос, а именно да установи дали това, което е създадено, е резултат на проведената политика. Критичният анализ откроява парадоксалния факт, че в първия период в началото на демократичния преход независимо, че промяната има нужда от младите, липсва краткосрочна и дългосрочна визия, както и ясна идентификация на проблемите на младежта. Вторият период от развитието на младежките политики също бих обобщиха с две различни характеристики – постепенна европеизация, но непроменен статут на държавата като единствен участник във формирането на дневния ред и формирането на политиката. Интересно е проследено приложението на модела на НПУ, характеризиращ се с мрежови и партиципативни характеристики и ключови ценности като взаимно допълване, кооперативност и доверие. Младежки организации

стават част от „полетата на активно овластено участие“ и се включват в процеса на ко-продуциране на политики, чрез който се осигуряват ключови допълнителни ресурси (енергия, идеи и информация) и нараства цялостната легитимност на публичното управление.

- Съществен резултат е установяването на дисконтинуитети, на регресивни тенденции, на загърбване на постигнати резултати и ново утвърждаване на стари модели. Например, след приключване на програмата ‘Младежта в действие’ се ‘приключва’ и нейният подход, който стимулира младежкото участие на локално ниво, насърчава младите да формират свои организации и национално представителство и националните програми „се връщат“ към остарели подходи, които свеждат младите до обект на грижа, „уязвима група“, „маргинализирана общност“.
- Изводите от анализа на младежката политика са ясно и убедително формулирани, ще подчертая критичния добре аргументиран патос за липсата на отчетност: ‘Не е формулирана ясна и официално приета политика, която да обясни защо държавата предприема конкретни действия и подкрепя определена група.’ Незрелият характер на младежката политика се откроява в критичната оценка за липсата на механизъм на проследяване на постигнатите резултати спрямо формулираните цели и заложените индикатори.
- Като червена нишка в изследването преминава една от най-силните идеи, а именно за младите като активни и отговорни социални актьори, които имат визия и капацитет за ко-формулиране на политики. Авторката ги концептуализира в дилемата обект или субект на политиките.

Няма изследване, което да не поражда *въпроси и критични коментари*:

- Има известен аналитичен дисбаланс между политиките и предмета им. На политиките (цели, принципи, етапи...) се пада лъвският пай от обема и теоретичния инструментариум на докторската дисертация, а самата младеж остава по-скоро скицирана, отколкото задълбочено анализирана. Ще посоча един пример – посочват се негативни тенденции сред младежта в ЕС като поляризация елити и аутсайдери, градски-селски разделения, екстремизъм и радикализация, но няма информационни и аналитични мостове, които да ни позволят да видим кои политики и доколко адекватно адресират и противодействат на тези явления, какъв е техният ефект, произвеждат ли промяна.
- Балансът дескриптивно-аналитично не винаги е оптимален и често е наклонен по посока на първото. Предоставена е изключителна по обем и обхват информация за програми, политики, цели, очаквани резултати, но на моменти има изброявания вместо задълбочен и фокусиран анализ, очаквани резултати вместо оценка на не/постигнати резултати и причините както за

успехите, така и за дисконтинуитетите, негативните тенденции, връщането назад.

- Някои академични стандарти не са напълно спазени без да са обяснени конкретните причини за избора на авторката. Например в увода е изведена *тезата, не хипотезата* на изследването: ‘Изследователска теза на дисертационния труд. Появата и развитието на новата младежката политика в България след 1989 г. не е следствие на цялостно формулирана национална нужда за конкретна социализация на младите хора, която да обхваща стратегическата посока за развитие за дългосрочен (25 – 30 годишен) период, а по-скоро следва формално политическия избор на страната за влизане в Европейския съюз. Това може да създаде условия за фрагментираност, различни дефицити, ограничен обхват, дисперсност при изграждане на средносрочни национални стратегии и установяване на връзки с европейските стратегически цели.’ Разграничението между теза и хипотеза не е формално, то отправя към изискването авторът да не знае в началото на изследването какъв ще е неговият резултат като предпоставка за непредубеден подход. Хипотезата задава насока на търсенията, но те могат да я потвърдят или опровергават, тя не предопределя резултатите и заключенията. Друг дефицит по отношение на академичните стандарти е липсата на заключение & обобщение в края на някои от главите.

Само като разсъждение и препоръка за бъдещи изследвания бих посочила, че английското понятие citizenship (на фр. *citoyennete*) има две значения – принадлежност към държавата и активност, участие, ангажираност, първото се дефинира отгоре – от държавата, чийто гражданин (не) си, второто – от гражданите и тяхното овластено участие. Българското понятие гражданство е натоварено повече с първото значение. За да се разгърне потенциала на активисткото разбиране, каквото основно присъства в изследването, би могло да се използва понятието ‘гражданственост’, което е въведено и циркулира в този смисъл у нас.

Приноси

Авторът ги артикулира в две групи – теоретични и методически, от една страна, и приложно практически, от друга. Това разделение не е напълно достатъчно и не винаги е убедително приложено, например, заключението за влиянието на европейските политики и програми върху националната младежка политика, е определено като приложно-практическо. Ако имаше група емпирични резултати, то би могло да бъде включено в нея.

По-същественото е, че приносите са лични, сериозни и убедителни

Публикации

Идеите и резултатите от изследването вече са в научен оборот, изкристализирали са в три статии и дори в монография (в съавторство). Публикуването на монография преди защитата на докторат е относително рядко явление и авторката заслужава поздравления.

Авторефератът отговаря на изискванията и представя точно и коректно всички задължителни елементи на дисертационния труд.

Заключение

На основата на достойнствата на изследването, впечатляващо със своя обхват, както и на постигнатите резултати и приноси, препоръчвам с убеденост на уважаемото научно жури да присъди на Лилия Иванова Еленкова образователната и научна степен доктор по професионално направление 3.3 Политически науки (публична администрация).

Проф. Анна Кръстева

октомври 2021 г.